

Söyleşi

DOI: 10.33464/mediaj.1285775

Medyada Şiddet Kültürü: Prof. Dr. Ömer Özer ile Söyleşi

Başvuru Tarihi: 19.04.2023
Yayın Kabul Tarihi: 20.04.2023
Yayınlanma Tarihi: 28.04.2023

Atakan Başpehlivan¹

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Medya ve İletişim Çalışmaları, Aydın

atakan35baspehlivan@gmail.com

 ORCID: 0009-0002-2436-2578

Kaynağından
Okumak için
Kodu Taratın

Kitlelerin toplumsal yaşama girmesi ve toplumsal yaşamın dinamiklerini değiştirmeye başlamasından bu yana medya kurumsal olarak toplum üzerinde çok yönlü etkilerini günümüzde hala sürdürmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarının giderek artan bir şekilde propaganda aygıtı olarak görüldüğü 20. yüzyıldan itibaren, değerlendirme ve gözlem amacıyla kitleleri manipüle etmek için sıklıkla belirli yöntemlere başvurmakta. Şiddet olgusu da bunlardan biridir. Şiddet, özellikle reyting uğruna ve kitleleri belli başlı politik konular üzerinde manipüle etmek amacıyla iletişim etiğinde yeri olmamasına rağmen kitle iletişim araçları tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Şiddet kültürünün yaratımında özellikle televizyonun ayrı bir anlam ve önemi bulunmaktadır. Televizyon, icat edildiği 1923 yılından günümüze kadar gelen süreçte kitle iletişim araçları içerisindeki en önemli yönlendirme ve ideolojik aktarım aygıtı olmuştur. Bunun ana nedeni, milyonlarca insanı eşanlı olarak aynı içeriğe odaklayabilmesi, her grupta, her kesimden, her sınıftan insanı bir şekilde kendine çekmesi ve merkezi bir "hikâye anlatıcısı" olmasıdır (Özer, 2017).

Özellikle televizyonun toplum hayatına yoğun olarak girdiği 1960-70'li yıllardan itibaren şiddet ve televizyon arasındaki ilişki zaman içerisinde çok daha yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Toplum, medya patronları ve medyayı dizayn eden birtakım politik figürlerin de etkisiyle şiddete alıştırılmış ve "eğer kan varsa, iş yapar" (If it bleeds, it leads) anlayışının televizyon içeriklerine yansımalarıyla birlikte de içeriğinde şiddeti barındırmayan anlatıların izleyicilerle daha az tercih edildiği yönünde bir formül kanıksanmıştır (Ersoy, 2022).

Medyada var olan şiddet kültürüyle ilgili çeşitli çalışmalar ve araştırmalar yapan George Gerbner ve arkadaşları, Yetiştirme Kuramı'nda medyanın ve özellikle televizyonun şiddet kültürünü nasıl kullandığını ve toplumun birtakım dinamiklerini nasıl değiştirdiğini verilerle ortaya koymuştur. Gerbner'a göre eleştirel medya okuryazarlığından uzak, televizyonun tekrarlayan işlevlerine uzun süre maruz kalan ortalama bir insan, içinde yaşadığı topluma uyum sağlamakta güçlük çekecek, dünyayı daha kötücül ve şiddet dolu bir yer olarak algılayacak ve bununla birlikte bilişsel ve davranışsal çeşitli problemler yaşayacaktır. Gerbner ve arkadaşlarının Yetiştirme Kuramı'yla alakalı bir diğer tespitine göre, dramatik televizyon programlarının içeriği analiz edilerek ortaya

¹ Yüksek lisans öğrencisi

çıkan televizyon dünyası, gerçek dünyanın dinamiklerinden farklı olmaktadır. Bu yönüyle televizyon, toplumsal gerçeklik anlayışına ve izleyicilerin dünya algısına yönlendirici nitelikte katkı sağlamaktadır. İzleyicilerinin inançlarını bağlamsal birtakım yollarla giderek daha da homojen bir hale getirmektedir (Ercan ve Demir, 2015: ss. 132-134).

Konuya dair onlarca ulusal ve uluslararası akademik çalışması olan Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Gazetecilik Bölümünden Prof. Dr. Ömer Özer, sorunun çok daha ideolojik ve politik bağlamı olduğunu vurguluyor. Ek olarak, “şiddet” denilince yalnızca fiziksel şiddete odaklanmamamız gerektiğini ve bunun pek çok çeşidinin olduğunu da belirtiyor.

Hocam, bu söyleşinin konusunu medyadaki şiddet oluşturmaktadır. Günümüzde medyada cinayetlere varacak ölçüde şiddete oldukça fazla yer verilmektedir. Bize önce bu şiddete ilişkin bir tanım yapar mısınız?

Medyada sunulan şiddet açısından yapılan araştırmaların üzerinde durduğu şiddet unsuru, fiziksel şiddettir. Sanırım sizin kastettiğiniz de bu şiddet türü. Elbette fiziksel şiddete tanım getirmek yararlı olacaktır. Çok sayıda tanım yapılmıştır. Ben bunlardan üç tanesini vereceğim. Georger Gerbner ve Lary Gross daha 1976’da şu tanımları getirmişlerdir: “Fiziksel gücün silahlı ya da silah kullanmadan, kişinin kendisine ya da başkalarına karşı, kurbanın kendi rızası dışında, acı verecek şekilde incitilmesi, öldürülmesi ya da olayın bir parçası olarak kurban olacak derecede tehdit edilmesi unsurlarının açık bir ifadesidir.”

Düşünlere göre sahte veya boş tehdit savrulduğunda, fiziksel değil de sözle saldırıldığında ve bazı jestler kullanıldığında örneğin inandırıcı olmayan şiddet yaşatılmış sayılmayacaktır. Buna karşılık kazalar ve doğal olan şiddet, şiddet tanımları içerisine katılmaktadır. Bunun nedeni ise şiddetin sosyal ilişki ve iktidar dersi olarak kabul edilmesidir. Nitekim iktidarın temelinde insanın şiddete kurban gitme korkusu ve çevrelerinden gelen tehditler yatmaktadır. Bu da tüm topluma yayılma gücüne sahiptir.

Center for Media and Public Affairs’ın şiddet tanımını ise şu şekilde vermek mümkündür: Bir amaca ulaşma, dahası bir nedenle bir silahın kullanımı veya herhangi bir fiziki gücün kasıtlı kullanımı, başkasının etkinliğini durdurma, kızgın bir tepki ile davranma, birisini saldırıdan koruma, maddi bir ödül güvenlik altına alma ve yalnızca diğerlerini korkutma.

National Television Violence Study’nin şiddet tanımı da şöyledir: Bir canlıya ya da canlı grubuna karşı, fiziki zarar vermek niyetiyle inanılır bir fiziki güç kullanım tehdidi ya da fiziki gücün gerçekten kullanılmasıdır. Şiddet aynı zamanda, görülmeyen bir şiddet aracının kullanımı sonucu ortaya çıkan bir canlı ya da canlı grubuna karşı fiziksel zararlı sonuçların belli gösterimlerini de içerir.

Medyadaki şiddet kültürünün yaygınlaşmasının ve yayılmasının ardındaki temel nedenler nelerdir?

Bu tanımlar medyadaki şiddeti fiziksel şiddete indirgemektedir. Gerçekten de en çok kullanılan

fiziksel şiddettir. Medyanın toplumla ilişkisini şu şekilde açıklamak gerekebilir. Medya dünyada olanları alır ve insanlara yansıtır. Bu işlemi yaparken dünyada olan gerçekleri (sosyal gerçeklik) kendi gerçekliğine (medya gerçekliği) çevirir. Bu işlemden sonra da insanların okuma, izleme, dinlemesine sunar (insan gerçekliği). Bu aşamada kan davaları örnek verilebilir. Kan davaları yalnızca Türkiye toplumunun yaşadığı bir sorun değildir. Dünyada İtalya, Arnavutluk gibi çok sayıda ülkede de yaşanmaktadır. Aslında günümüzde bile yaşanan bu olaylar toplumların kanayan yarasıdır. Şimdi Türkiye’de genel nüfusa oranla sınırlı sayıda insan kan davasını yaşamaktadır diye düşünülebilir. Ama insanların büyük çoğunluğunun bu konuda belli bir bilgisi vardır. Bu bilgiyi nereden almaktadır? Medyadan. Medya aslında gerçek olmayan bir gerçeklik sunmakta ve olayları gerçekliğinden sıyırmaktadır. Kendi gerçekliğine çevirdiği kan davaları kan davası olmaktan çıkmaktadır. Elbette insan gerçekliği de medyanın oluşturduğu bu yeni içerikten beslenmektedir. Düşman konumundaki iki aşiretten birisine üye bir gelin ile diğerine üye bir gence, Atatürk Barajı’nın kenarında barbekü partisi yaptırırsanız bu, medyanın, sosyal gerçekliği kendi gerçekliğine çevirdiğinin kanıtı olur. Kuşkusuz bu davranış gerçekte yaşansa ve duyulsa sönmüş bir kan davasının alevlenmesine neden olur. Dolayısıyla toplumda şiddet arttıkça medyadaki şiddet de artacaktır. Topluma baktığınızda cinayet, yaralama, tecavüz, rehin alma, dayak, işgal, savaş, terör, çete, mafya olaylarının arttığını söylemek mümkündür. Medya da bu toplumun medyası olduğu için şiddeti barındırması o ölçüde olmaktadır. Bu doğru mu? Elbette doğru değil, nitekim medya, şiddeti olumsuz yönleriyle vermemektedir. Şiddet, uygun tarihsel, ekonomik, sosyal, kültürel hatta eğitimsel boyutlarıyla açıklanabilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri şiddet üzerinden kurulduğu için o ülkede şiddet günlük yaşamda yoğun olarak yaşanmaktadır.

Kuşkusuz medya da bu şiddetten beslenmektedir. Elbette yaygınlaşmasının bir başka boyutu ki bu anlattıklarımın ilişkisi de kurulabilir, medyanın aç karnının doymak bilmemesidir. Medya neden şiddet sunmaktadır? Elbette medyanın sahipleri ve onlar için çalışanlar kâr etmek istemektedir. Bu aşamada belirtmeliyim ki, şiddet dilsizdir. Yani şiddetin dili bulunmamaktadır. Bu özelliğiyle şiddet tüm toplumlarda gösterime sokulabilir bir durumdadır. Gerisinde ise reklam alma, para kazanma isteği yatmaktadır. Endüstri, reklamcılara seyircileri teslim etmektedir. Kuşkusuz endüstri en fazla on sekiz ila otuz dört yaş arasındaki insanları yakalamak istemektedir. Şiddetten sonra cinsellik gelir ama endüstri, cinselliği her toplumda kullanamaz. Bu da onun satış yüksekliğine ulaşmasını engellemektedir. Dolayısıyla geriye mizahi olmayan şiddet kalmaktadır. Mizahi şiddet de kültürel farklardan dolayı kullanılamamaktadır.

Peki hocam şiddet dediniz, toplumdan alınıyor dediniz, bunların belli türleri var mıdır yoksa toplumda yaşanan bütün şiddet türleri medya tarafından sunulmakta mıdır?

Bu sorunuza kısaca şöyle yanıt vereyim. Medya, toplumda yaşanan hemen hemen her türlü şiddeti kullanmaktadır. Cinayetinden sözlüsüne, duygusalından ideolojik olan şiddete kadar tümüne yer vermektedir.

Ortalama bir insanın şiddet kültüründen sıyrılıp bilinçli bir okuyucu ve izleyici olması mevcut koşullarda mümkün müdür?

İzleyicinin pasif konumdan aktif konuma geçmesi gerekir. Louis Althusser’in görüşlerine

dayanarak açıkladığımızda izleyicinin pasif konumda kalması dolayısıyla medyadaki şiddeti sorgulayamayacağı sonucu çıkar. Nitekim medya dolayısıyla insanlar düşünemez hale gelmektedir. Böylece de insanlar pasif bireylere dönüşmektedir. Özetle medya, şiddeti sunmakta; şiddeti kâr için sunmakta, bunun yanı sıra gerçek yaşamdaki sonuçlarını da yine aynı amaçla sunabilmektedir. Örneğin dizide, Polat Alemdar'ın şiddetine yer verirken, gerçek yaşama ilişkin olarak, "Polat Alemdar'a özendi" girişleriyle sunulan haberleri görmek mümkün olmuştur. Öte yandan Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramından hareket ettiğimizde izleyicinin aktif durumuna geçebileceği olasılığı bulunduğu var olan koşullarda izleyicinin bilinçli bir izleyici ya da okuyucu olma durumu da söz konusu olabilir. Buna bağlı olarak eleştirel bir biçimde medyadaki içeriği okuyacak bir izleyici, şiddete karşı da direnebilir. Bu arada, Frankfurt Okulu'ndan Horkheimer ve Adorno'nun "otoriter kişilik" çalışmasından hareketle açıklamaya çalışırsak, asla bilinçli bir okuyucu ya da izleyici olunamaz. Nitekim onlar, faşist bireyi açıklamışlardır ve nasıl olup da Hitler gibi bir diktatörün peşinden gittiklerini anlamaya çalışmışlardır. Elbette böyle bir birey, medya içeriğinde kullanılan şiddete karşı eleştirel olamaz.

Ancak belirtmeliyim ki, bir film başlarken, "18 yaşından küçüklerin izlemesi sakıncalıdır" ya da "+7" şeklindeki uyarılar kullanılan şiddeti meşrulaştırmaktan ileri gidemez. Bir dönem haberler için yapılan "çocuğunuzu ekranın karşısından çekiniz" gibi uyarılar da... Örneğin Polat Alemdar, toplantı masasında birinin boğazını keserken, herhangi bir olumsuzluk açıklaması yapılmıyordu. Saddam Hüseyin asılırken de... Ya da yenilerde Aile isimli dizide cinayetler işlenirken... Dizilerde, filmlerde vs. bu türden açıklamaların yapılmadığı, yapılamacağı, "yapılmayacağı" bir tarafa, şimdiye kadar yaptığım kısa yorumlar bile medyada sunulan şiddetin olumsuz içeriğini anlamak için yeterli olabilir.

Medya kuruluşları ve medya kuruluşları için çalışan gazeteciler, toplumsal anlamda sonuçlarını bilmelerine rağmen, neden bu şiddet kültürünün baskısı altında kitleleri manipüle etmeye çalışıyor?

Geleneksel medya kuruluşları hiyerarşik bir yapıyı temsil etmektedirler. Burada birinci amaç, kâr etme üzerine kuruludur. Şiddetin toplumsal anlamda olumsuz sonuçlarını bilseler bile şiddeti kullanırlar. Örneğin, şiddet duyarsızlaşmaya neden olabilir. İnsanlar medyadaki şiddetten öğrenip onu taklit yoluna gidebilirler. Bu şiddetin engellenme denen olumsuz etkisi de vardır. Heyecan yaratma etkisi de bulunmaktadır. Bunları arttırmak mümkündür. Öte yandan sorunuza Herbert Schiller'in görüşlerinden hareketle de yanıt verilebilir. Onun manipülasyona ilişkin çıkarımlardan biri yansızlık mitidir. Bu mit, manipülasyonun etkililiği ile yakından ilgilidir. Manipülasyonun etkisinin maksimum olması için varlığına ilişkin olarak hiçbir unsurun fark edilememesi gerekir. Manipülasyon gerçek dışı bir realiteye gereksinim duyar. Bunun nedeni, manipülasyonun varlığını sürekli inkâr etmesidir. Bu arada medya pluralizmi miti de vardır. Bu mit, çeşitlilik ve seçim kavramları üzerine kuruludur. Ayrıca medya, şiddet sunumunu izleyicinin enformasyon alma isteğine dayandırabilir ve ifade özgürlüğüne sığınabilir.

Endüstri, şiddeti, yaşamda şiddet olduğu, çatışmanın şiddeti kapsadığı ve dramaların da şiddet bakımından kurulduğu, şiddetin olumsuz açılarıyla sunulabildiği, şiddetin üretim tarafında bulunanların da eleştirenler kadar güçlü aile değerlerine sahip olduğu ve ekranda görülen şiddetin insanlara zarar vermediği düşünceleriyle savunmaktadır.

Bu savunmalar, endüstrinin kendini meşrulaştırmasını sağlayamaz. Şiddet, yaşamın bir parçasıdır ve medya bundan beslenmektedir. Ancak daha önemlisi, medya, sözü edilen şiddeti toplum bağlamında meşru hale getirmektedir. Dramaların şiddet olmadan olamayacağı önermesi değişmez bir gerçek halinden çıkarılmalıdır. Zararlı olduğu araştırmalarla ortaya konan bir unsur kullanılmamalıdır. Medyada sunulan şiddetin olumsuz yönünün gösterildiği endüstrinin “uydurusudur.” Hangi şiddet unsurunun, hangi dozda olanının daha zararlı olacağına, içeriğini hazırlayanların karar vermesi medyada sunulan şiddetden insanları korumaya yetmeyebilir. Şiddet üreticilerinin aile değerlerinin, güçlü aile değerleriyle yoğrulmuş olması, ürettikleri şiddetin olumsuz sonuçlarını engellemek için yeterli olmamaktadır. Onların güçlü aile değerleriyle yoğrulmuş olmaları endüstrinin kâr süreçlerini izlemesini engellememektedir. Başka bir deyişle, endüstri her kim olursa olsun kâr için aile değerlerini değil kendi değerlerini işleme sokar. Aile değerlerinin burada söz konusu oluş biçimi de ancak, endüstrinin acımasız değerlerinin gizlenmesi için “perde” olabilir. Hayal ürünü şiddetin izleyicilere ve çocuklara zarar vermediği yönündeki savunmanın karşısına, yapılan araştırmalar konulabilir. Çok özel örnekler verilebilir. Saddam Hüseyin’in idam sahnesinin taklit edildiği haberleri bu açıdan anlamlı olabilir.

Bu arada haber değeri unsuru bakımından da bir açıklama yapılabilir. Bir örnekle açıklamaya çalışayım. 2000’li yıllarda dönem dönem sıklıkla verilen, İsveç’te babası tarafından öldürülen Fadime Şahindal ile ilgili haberlerde kısmen oluşu gibi, bir olayın çözüme kavuşturulana kadar verilmesi anlamlı olabilir. Ama Fadime Şahindal haberleri bu olayın çözüme kavuşması kaygısından daha çok kâr etme isteği bakımından sunulmuştur denebilir. Nitekim şiddet içermekte ve şiddet de en önemli haber değerlerinden biridir. Elbette ilginçlik de bu haberlerin yayımlanmasında dikkate alınmıştır. Ama o da kâr etmeye hizmet eder.

Medya ve gazetecilik açısından şiddet, etik olarak nasıl yorumlanmalı ve topluma yansıtılmalı?

Gerbner, günümüzde karşılaşılan şiddet imgeleriyle insanlık tarihinde hiç karşılaşılmadığını belirtmektedir. Şiddet içerikli programlar yıllara göre artmıştır. Programların yüzde 50’sinden fazlasında şiddet bulunmaktadır. Ana yayın kuşağında saat başı şiddet sahnesi 5’tir. Geceleri 3 civarında cinayet işlenmektedir. Haberlerin ¼’ünde şiddet yer almaktadır. Yabancı çocuk programları şiddetten geçilmemektedir. Yerlileri de hiyerarşi, güç, otoriteyi ve geleneksel yapıyı yerleştirmektedir. Bunların ne kadarı zararlı etkisini göstererek sunulmaktadır? Bu, etik değil. En azından sorgulanmalıdır.

Gazetelerde manşetlerde verilmiş bir intihar haberini araştırmıştım. Haberde kendisini, kurduğu düzencekle annesine öldürten bir kişinin bu olayı anlatılmaktadır. Bir haber kamu yararı olmazsa yayımlanamaz. Hatta kamu yararı varsa kişilik hakkı çiğnense bile kamu yararı kişilik hakkına üstün gelir. Kişilik hakkı da anne rahmine düşmesinden ölümüne kadar geçerlidir. Kişi öldüğü için kişilik hakkı kalmamıştır. Ama yakınları var. Onlar tanınmak istemeyebilirler. Göze atılan bantın kalınlığı inceliği yeterli değildir. Ancak asıl sorun şurada: Zararlı etkileri araştırmalarca ortaya konan bir sert şiddet içerikli olayın kamu yararına ve kişilerin bilme hakkına ve basın özgürlüğüne dayandırılarak verilmesi doğru değildir. Toplam satış için yapılmaktadır, kâr için satılmaktadır, etik hiç değildir. Kuşkusuz medya için reyting anlamında değerlendirildiğinde “şiddet” kaçınılmaz bir olgudur. Şiddet zararlı etkileri gösterilmeden verilmemelidir. Hatta hiç kullanılmamalıdır. Nitekim gazeteler dikkat çekmeye çalışarak, duygu sömürsü yaparak, suçlayıcı anlamların

oluşmasına neden olarak, seçeneksel görüşlere yer vermeyerek şiddet sunumuyla yanlış yapmakta ve toplam satışı arttırma kaygısına düşmektedir. Elbette toplumsal sorumluluk bu değildir. Aksine Machiavellist bir tutumu yansıtmaktadır. Kuşkusuz konuya, “medyadaki şiddet, gerçek hayattaki şiddeti tetikliyor mu?” sorusuyla yaklaşmak yeterli değilse bile kâr etme isteğinin yanı sıra bir de bu boyut vardır.

Şiddet kültürünün oluşmasında ve diğer platformlara yayılmasında televizyonun rolü nedir?

Bildiğim birşey var, o da medyada sunulan şiddetin yalnızca televizyona indirgenemeyeceğidir. Şiddet, medyada her zaman yer bulmuş ve yükselen ölçüde bu yerini korumuştur. Sessiz sinema filmleriyle başlayan süreçte, günümüzdeki belgesellerde yer alan seri katillerin cinayetlerine ulaşılmıştır. Ondan önce gazete şiddet unsuruyla başlamıştır. Bugünün polis-adliye haberlerinin kökeni, gazetenin öncülü olan haber kâğıt ve mektuplarında yer verilen son derece dikkat çeken cinayetlere dayanmaktadır. Hatta 1800’lerin ilk yarısında çıkarılan polis gazetesi polis-adliye haberlerine yer vermiştir. Televizyondaki şiddet ise ilk kez 1950’lerde içerik çözümlemesiyle araştırılmıştır. Ama şiddetin başlangıcı sinema değildir anlaşıldığı kadarıyla. Erken tiyatro eserlerinde şiddet barınmaktadır. Nitekim şiddetle hikâyeye anlatılmaktadır. Roman açısından bakıldığında da şiddetin önemli oranda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Fyodor Dostoyevski’nin olağanüstü eseri *Suç ve Ceza*’nın merkezinde, Raskolnikov’un zengin kadını öldürmesi yer almaktadır. Radyo açısından bakıldığında da, şiddet unsurunun kullanıldığı dikkat çekmektedir. Yaşar Kemal’in sosyal, kültürel ve ekonomik vurguları olan ve inanılmaz bir değere sahip romanı *İnce Memed*’in 1970’lerin sonunda radyoda sunulan çeşitlemesinde, şiddet unsuru yer almıştır. Yine 1970’lerde yayınlanan ve bir boksörün yaşamını anlatan deyim yerindeyse “müthiş” bir radyo oyununda da şiddet unsuruna yer verilmiştir. Günümüzün popüler kitle iletişim aracı olan internete bakıldığında ise şiddet unsurunun çağ atladığı ve bazı insanları tutsak ettiği açıklıkla belirtilebilir. Müzik piyasasındaki şiddet de önemlidir. Sözlerdeki şiddetin yanı sıra, kliplerdeki şiddetin, televizyonun diğer programlarındaki şiddet kadar önemli olduğunu belirtmek yararlı olacaktır. Kuşkusuz çizgi filmler ve bilgisayar oyunlarındaki şiddete özel olarak dikkat çekmek gerekir. İsa’nın Çilesi filmini anımsayalım. Film, anlattığı konudan çok işlenen şiddetle kendini kurmuştur. Elbette, televizyonda şiddet sunumu çok yoğun ve önemlidir. Medyada sunulan şiddete, televizyon örneğinde yapılan araştırmalar sonucunda dikkat çekilmiştir. Bugün neresinden bakılırsa bakılsın, medyada sunulan şiddet dendiğinde ilk akla gelen televizyon olmaktadır. Bu, bir gerçek. Ancak, sorunu televizyonla sınırlı tutmak, medyada sunulan şiddete ilginin yetersiz kalmasına neden olabilir.

Sorunuzun gerçek yanıtına gelince, belirttiğim gibi televizyonda şiddet en fazla sunulmaktadır. Tekrarlı sayım yapmayan araştırmalar bile bunu ortaya koymuştur. Günümüzde dijital platformlara bakıldığında televizyon içeriğinden pek farklı olmadığı görülmektedir. Asosyallerin, psikopatların, seri katillerin şiddeti sürmektedir. Ekran dünyası şiddetten vazgeçemez. Bu nedenle dijital platformlar hemencecik televizyonu taklit yolunu seçmişlerdir. Aslında ünlü iletişim bilimci George Gerbner’in düşüncelerinin hayallerinde dijital platformlar ve içeriği yatmaktadır denebilir. Ama gelişme öyle olmadı. Düşünce pazarı, ifade özgürlüğü ve gerçek anlamda basın özgürlüğü dijital platformlar döneminde de gerçekleşme olanağı bulamadı. Yeni medya, şiddet kültürünün yaygınlaşmasında etkili oldu. Nedeni de ortada.

Televizyondaki şiddeti nasıl yorumlamak gerekir?

Televizyonda kullanılan şiddetin içeriğine yakından bakıldığında iki şey görülür: “Beyaz ve erkek iktidarı.” Bu, küresel pazarın bir isteğidir ve onun bir unsurudur. Dramatik bileşenlere yoğunlaşılır. Bunun gerisinde promosyon yatmaktadır. Nitekim endüstrinin üreteceği ürünleri alacak kitle her zaman hazır değildir ve çok da değildir. Çoklaştırmak isteği endüstrinin karakterindedir. Dolayısıyla iki unsur belirir bu aşamada. Bunlar dil ve ihractır. Yani her topluma uyacak bir ürün üretilmek zorundadır ve bu da şiddetin ta kendisidir. Belirttiğim gibi cinsellik de sırada beklemektedir ama engellenir, engellenmiyorsa da sınırlanır.

Şiddet kültürüne karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmek ve bunu toplumun genel dokusuna entegre etmek mümkün müdür?

İsterseniz televizyonla sürdürüelim ve yanıtı girişi bu taraftan yapalım. Amerika Birleşik Devletleri’nden Psikolog Bruno Bettelheim’a göre, televizyon günümüzün gerçeğidir ve çocuklara televizyon seyretmeyi yasaklamak, onları, gerçeğin önemli bir bölümünden mahrum bırakmak anlamına gelmektedir. Ancak, burada Bettelheim’a, “hangi gerçekten?” diye sormak gerekmektedir. Hatta soruyu daha da uzatmak yerinde olacaktır: Bu gerçekler, George Gerbner’in “hikayeleri” olmasın? Bu aşamada Esslin’e yaslanmak doğru olacaktır. Esslin, televizyon haberlerinde yoğun olarak yer alan şiddetin izlenmesiyle ilgili farklı düşünmektedir. Ona göre, televizyonda sunulan ve haber diye izlenen içerikte yer verilen şiddet sansasyoneldir ve sadomazoistik bir çekiciliği vardır. Bu nedenle, her türlü şiddet görüntüsüne dayanan gerçeklik unsuru, bir hikâye biçimindeki hülyaya veya dramaya dönüşür. Bu hikâyeler ise kurgudan ayır edilemeyecek imajlarla anlatılmaktadır.

Dolayısıyla biraz önce değindim, özne bireyin pasif durumdan aktif duruma geçmesi zorunludur. Sorunun temelinde tarihsel, sosyal, kültürel ve önemlisi ekonomik ve daha da önemlisi ideolojik nedenler yatmaktadır. Şiddet gören insan korkar, siner, güvenlik ister. Bu da kolluk güçlerini meşrulaştırır ve Althusser ve Gramsci’nin kuramlarının doğruluğunu ortaya koyar. Şiddet kültürüne karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirmek ve bunu toplumun genel dokusuna entegre etmek için, medyanın aç karnının doyurulması gerekir. Bu da kapitalist bir dünyada mümkün değildir. Elbette, teslim olmamak gerekir. Tehlikeli ekran dünyasının dayanılmaz ağırlığına karşı kamuların örgütlenmesi gerekir. İnsanlar örgütlenmedikçe bu sorunlar çözülmez. Çılgık atacaksınız! Türkülerinize sahip çıkacaksınız...

Hocam, sizin medyadaki şiddet ekonomisine büyük önem verdiğiniz çalışmanızdan da anlıyoruz. Bu anlamda ve bağlamda neler söylersiniz?

Öncelikle şunu belirtiyim: Medyadaki şiddet yalnızca fiziksel şiddetten oluşmamaktadır. Sözlü, psikolojik, ekonomik, duygusal vb. şiddet türleri de bulunmaktadır. Ama medyadaki şiddet ekonomisi hepsi için önemlidir. İletişim alanında şiddet konusuna ilgi azdır. Örneğin roman dilinin şiddeti nasıl da ürettiği iletişimden başka alanlara atılır. Medyada kullanılan şiddetin ekonomisine ilişkin yeterince araştırma yapılmaz. Medyada sunulan şiddeti üretenlerin görüşlerine başvurulmaz. Bazı önemli şiddet konuları genel bakış içerisine yedirilir ve önemi

azaltılır. Çizgi romana bu anlamda dikkat çekilmez. Kadına yönelik şiddeti, ayrıca ve en önemli noktada ele almak gerekir.

Medyanın seslendiği izleyici, dinleyici ya da okuyucu kitlesi, medya kuruluşlarının anapara kaynağını oluşturmaktadır. Bu izleyici, dinleyici ya da okuyucu sayılarına göre, bu kuruluşların en önemli gelir kaynağı olan reklam gelirleri belirlenmektedir. İzlenme oranları gibi ölçümler, sadece kâr amacı güden medya kuruluşları için değil, aynı zamanda kamu tarafından finanse edilen medya kuruluşları için de önemli bir gösterge olarak alınmaktadır. Çünkü bu sayede, bu kuruluşlar hangi programlara yönelmeleri gerektiğini ve hangi programlar için daha çok kaynak ayırabileceklerini belirlemektedir.

Medyanın diğer çıktısı olan içerik ise, genellikle “kültürel mal” olarak sınıflandırılır. Uzun metrajlı televizyon ya da sinema filmleri, televizyon yayınları, kitaplar ve müziğin kendisi yalnızca birer ticari mal olarak değerlendirilmemeli, aynı zamanda kültürel çevremizi zenginleştiren unsurlardan birileri olarak algılanmalıdır. Bu nedenle de, medya içeriğinin tüketilemez olduğunu bilmek gerekir. Ayrıca, televizyon ve radyo yayınlarının birer kamusal mal olduklarının ve çikolata, ekmeğe gibi tüketildiği anda biten ve bunları bir kişinin tüketmesi durumunda diğer kişilerin bunları tüketme olanaklarının olmadığı normal ya da özel dediğimiz mal ve hizmetlerden farklı özelliklere sahip olduğunun bilinmesi gerekir. Medyada kullanılan şiddeti ekonomik açıdan anlamamanın yolu “ölçek ve kapsam” ekonomilerini bilmekte yatmaktadır.

Medyada eğlence işi günümüzde en kârlı yatırım alanlarından biri olarak görülmektedir. ABD’nin en önemli ihracat kalemlerinden birisini popüler kültür ürünleri oluşturmaktadır. Örneğin, 2001 yılı verilerine göre dünya genelinde insanlar sinemaya gitme karşılığında yaklaşık 14 milyar ABD doları harcamışlardır. ABD’nin kendi ülke içi gişeli gelirleri 1991’e göre yüzde 75’lik bir artışla 9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Ayrıca, video/DVD satışları ile kiralık ve yan ürün satışlarından elde edilen gelirler de önemli miktarlarda artış göstermiştir. Bu rakamları, dünyanın en büyük küresel medya sektörü olan müzik sektörünün gelirleri ile karşılaştırdığımızda, devde kulak kalmaktadır. 2000 yılında bu sektörün satışları 37 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Video oyunlarının ise bunun çok gerisinde kaldığı söylenemez; çünkü 2002 rakamları bu sektörün satışlarının da yaklaşık 31 milyar ABD doları civarında olduğunu göstermektedir.

İletişim alanında şiddet konusuna ilginin az olduğundan bahsettiniz. Bunun nedenleri neler olabilir?

Bir Amerikalı profesör katıldığım bir konferansta, Amerika Birleşik Devletleri’nde endüstrinin, İletişim Fakültelerine medyadaki şiddet içerikli dersleri okutmama konusunda baskı yaptığını söylemişti. Profesörün düşünceleri bana mantıklı gelmişti. Endüstri bindiği dalı kesmez. Türkiye’ye bakıldığında ise 1980’li yıllarda bazı girişimler yok değil ama yeterli mi tartışmalıdır. Aslında ben diğer alanlarda da yeterli olduğunu düşünmüyorum. Son derece önemli bir konunun daha geniş olarak ele alınması gerekir. Bağlılarıyla, ideolojik boyutlarıyla kavranması zorunludur.

Bağlam ve ideolojik boyutu biraz açabilir misiniz?

Benim kişisel saptamam şu yönde: Şiddet, medyanın hemen her türlü içeriğinde yatmaktadır. Haberinden reklamına, dizisinden eğlencesine... Bir klipten örnek vereyim: Ünlü şarkıcı Christina Aguilera'nın Can't Hold Us Down şarkısının klibinde, yoksul bir siyahi semtte siyahi kadınların, siyahi erkeklerin cinsel başta olmak üzere kadınlara uyguladıkları şiddetlerine başkaldırılar gösterilmektedir. Bu, elbette önemlidir. Düzanlamıyla kadınları yüceltmektedir. Ama siyahi kadınları harekete geçiren ve onlar başkaldırdıktan sonra çekip giden Christina Aguilera'dır. Yani açık tenli bir kadındır. Burada ideolojik şiddet barınmaktadır. Oluşan anlama göre, „siyah kadınlar erkek şiddetine başkaldırabilirler ama bunu beyaz kadın olmadan yapamazlar“ teması işlenmektedir.

Hocam Türkiye'de medyadaki şiddet ortaya ne zaman belirgin bir şekilde çıktı?

Türkiye'de TRT'li yıllarda ABD örnek alınırdı ama ABD'nin kuruluş yıllarındaki gelişmeleri içeren kovboy filmleri gösterilirdi. Bu filmler şiddet içerirdi. Ama medyadaki şiddetin farkına varılması, 1990'lı yıllardan sonra, hiçbir sosyal, kültürel, ekonomik, eğitimsel ve hukuki altyapısı oluşturulmadan açılan ticari televizyonlu yıllara denk geldi. Deli Yürek isimli dizi yoğun şiddetin ilk halleriydi. Daha sonra Kurtlar Vadisi dizi ve filmleri medyadaki şiddetin farkına varılmasını sağladı. Şiddet kullanımının iş yaptığı anlaşıldıktan sonra bu türden özellikle diziler yayınlanmaya başladı. Kâr etme isteği sürdükçe de hele de bu, ideolojik amaçlarla bir araya geldikçe şiddet, medyanın kral koltuğunda oturmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

Ercan, E., & Demir, F. (2015). Yetiştirme kuramı: Anadolu üniversitesi fen fakültesinde yapılan araştırma. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 3(1), 127-144.

Ersoy, E. (2022, Haziran 18). Söylenti Dergi. Söylenti Dergi:
<https://www.soylentidergi.com/medyada-siddeti-gormek-medya-siddetinin-etkisi-uzerine/>
adresinden alındı

Özer, Ö. (2017). Medyada şiddet kullanımı: şiddet ekonomisi, medyanın ideolojik şiddeti ve yetiştirme kuramı açısından bir değerlendirme. Marmara İletişim Dergisi, (27), 1-19.

